

Archeologische verkenningen (4)

door J.H.J. Joosten

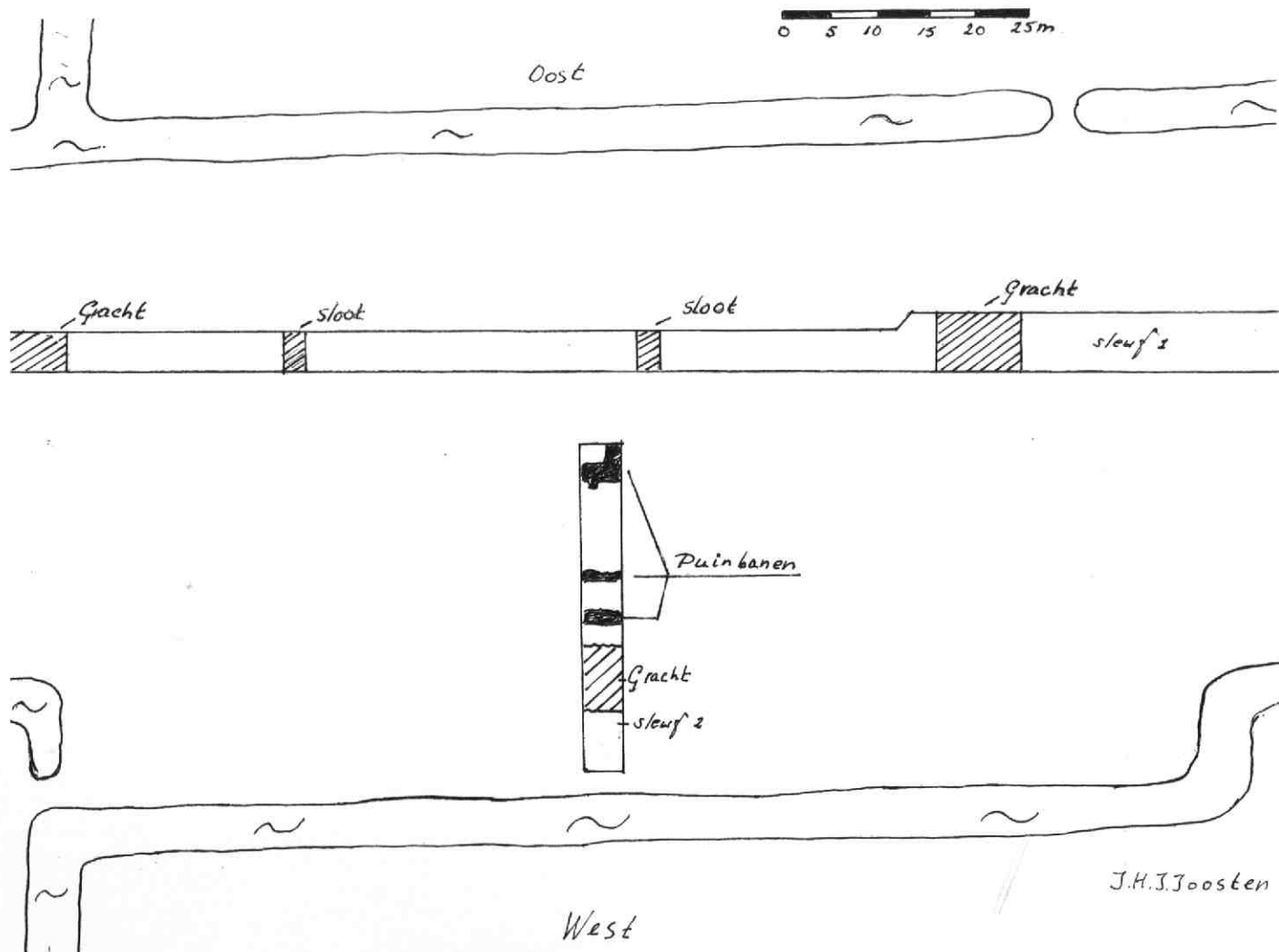
In de afgelopen drie maanden heeft ondanks de vakanties het archeologisch onderzoek niet stil gelegen. Twee keer maakten de media melding van belangwekkende vondsten in de gemeente Vleuten- De Meern. In de polder Vleuterweide even ten noorden van de Leidsche Rijn werden de sporen van een wachttoren uit de derde eeuw aangetroffen en in de nabijheid daarvan de resten van twee visfuiken uit de zelfde tijd. Ontdekkingen die samenhangen met de Romeinse rijksgrens die in de drie eerste eeuwen van onze jaartelling dwars door onze gemeente liep. Reden om alle ontdekkingen langs deze grens binnen onze gemeente nog eens op een rijtje te zetten. De archeologische werkgroep Oude Rijn heeft ook niet stil gezeten en is doorgegaan met het onderzoek van de omgrachte hofstede gelegen achter in de kersenboomgaard gelegen ten noorden van de Thematerweg. In deze aflevering een klein verslag van de laatste ontwikkelingen

De limes in Vleuten-De Meern

In 47 n.Chr. riep de Romeinse keizer Claudius de Rijn uit tot noordgrens van het Romeinse Rijk, na tientallen jaren van vergeefse pogingen die grens verder naar het noorden en het oosten te verleggen. Deze grens, limes geheten, heeft hier tot ver in de vierde eeuw, misschien nog wel tot in de vijfde, stand gehouden. De Rijn stroomde in de Romeinse tijd dwars door de gemeente Vleuten-De Meern, zodat wel vier eeuwen lang onze gemeente bestond uit een Romeins en een Germaans gedeelte. De sporen

die dat heeft achter gelaten zijn vergeleken met andere gebieden in Nederland waar de Rijn doorheen liep indrukwekkend te noemen. Bijna overal elders zijn de sporen door de Rijn die telkens van loop veranderde weggevaagd, de rivier was immers nog niet ingedijkt. Maar in onze gemeente volgde de limes een klein nevengeultje van de Rijn dat vrij snel na het vertrek van de Romeinen verlandde en langs dit geultje zijn de sporen die de Romeinen hebben achtergelaten goed bewaard gebleven.

Vermoedelijk stroomde de Rijn bij huize Voorn onze

Afb. 1. Schetskaart centrale gedeelte onderzoeksgebied van de omgrachte hofstede

gemeente binnen. Dit gedeelte is nog niet goed onderzocht, maar zou in de toekomst nog wel enkele verrassingen op kunnen leveren. Daarna stroomde de Rijn in noordwestelijke richting tot aan de bloemenveiling. Daar splitste de Rijn zich in een noordelijke en een zuidelijke tak die even ten noorden van Harmelen weer bij elkaar kwamen. Bij de splitsing zijn veel sporen van Romeinse aanwezigheid aangetroffen. Er is wel eens vermoed dat hier een haventje lag, maar ook is het mogelijk dat er een herberg, een mansio, heeft gelegen. De rivier was in die tijd zeer druk bevaaren en er moeten overnachtingsmogelijkheden voor zeelui en reizigers zijn geweest. Vandaar volgde de limes de zuidelijke neventak van de Rijn richting De Meern, ongeveer langs het Zand en de Woerdlaan. Even ten noorden van de Hoge Woerd lag een Romeins badhuis waarvan de fundamenten nog in de grond zitten. Er wordt wel eens gezegd dat de tufsteen waaruit het badhuis was opgetrokken gebruikt is voor het kerkje in Vleuten, maar daarvoor bestaan toch geen concrete aanwijzingen. Even ten zuiden van het badhuis lag een castellum, ongeveer 1ha groot. In De Meern maakte de rivier een grote bocht naar het westen. Vanaf het kloosterpark is nu ook de langs de hele limes lopende Romeinse weg over ruim twee kilometer teruggevonden.

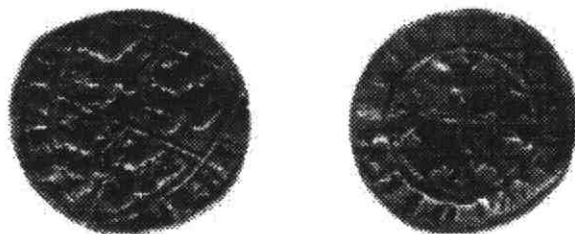
In de rivier die hier dicht langs de weg liep zijn verschillende resten van Romeinse schepen aangetroffen. Het schip dat in september 1997 gevonden is en dat waarschijnlijk bijzonder gaaf nog onder de grond zit, zal mogelijk al snel worden geborgen. Het Rijk heeft twee miljoen hiervoor ter beschikking gesteld. We wachten met spanning de resultaten van deze belangwekkende opgraving af! In de jaren die volgden op de ontdekking van de Romeinse weg en het schip zijn langs dit gedeelte van de limes door Erik Graafstal, projectarcheoloog in dienst van onze gemeente, veel interessante details van deze weg blootgelegd, ondermeer een brug en een loskade. En onlangs werd aan deze imposante rij een wachttoren uit de derde eeuw toegevoegd. Als we bedenken dat alleen de bodem op bedreigde plaatsen wordt onderzocht, tot nu toe misschien maar 10%, moet er nog veel meer onder de grond liggen.

De 'Omgrachte hofstede'

Bij de opgraving van de "omgrachte hofstede" gelegen in de Haarrijnse polder zijn door de archeologische werkgroep "Oude Rijn" nu drie proefsleuven gegraven en onderzocht. Twee ervan staan afgebeeld op bijgaande schetskaart (afb.1). Hoe de grachten hebben gelopen is nog niet geheel duidelijk en er zullen nog enkele proefsleuven gegraven moeten worden om een duidelijker beeld te krijgen van de plattegrond van de nederzetting en de infrastructuur. Uit de vondsten in de bovenste lagen blijkt duidelijk dat deze plaats vanaf de dertiende tot in de achttiende eeuw bewoond werd. De oudste munt die gevonden is komt uit de insteek van de noordelijke gracht. Dit zilveren muntje uit het begin van de veertiende eeuw komt uit België (afb.2). Het is al de derde zilveren munt die hier gevonden is hetgeen wellicht een

aanwijzing is dat hier lieden van enig aanzien hebben gewoond.

Het grachten - en slotenpatroon is nog lang niet compleet en valt mogelijk gedeeltelijk samen met de bestaande kavelsloten. Het zal nog een heel gepuzzel worden om de rol van deze watergangen en de ontwikkeling daarvan in de tijd vast te stellen. De watergangen werden uitgediept verbreed en verlegd. Uiteindelijk werden ze dichtgegooid met materiaal dat voorhanden was en daarin kan zich afval bevinden uit alle eeuwen van de bewoning. Uit de insteek van de zuidelijke gracht komt de lanspunt waarover al in de vorige aflevering gesproken werd. Op grond van het type wordt deze in de zestiende eeuw gedateerd (afb.3)

voorzijde:
4 leeuwjes in wapenschild
Brabants-Limburs wapenschild,
2x Brabantse leeuw, 2x Limburgse leeuw
Randschrift: DUX-BRAB-ANTIE

keerzijde:
kort kruis (iedere poot lijkt
een beetje op een pilaar
met daar bovenop grote
bladeren)
Randschrift binnen:

"MONETA:LOVANIES"
(Geld uit Leuven)

Bron determinatie: Limburgs-Brabants deel van catalogus van der Chijs, Pag. 8-9, tekstomschr. pag. 79-80.

Dit zilveren muntje, een sterling-denier, is geslagen in Leuven onder bewind van Jan de derde, Hertog van Brabant (1312-1355). Het muntje is in een zeer goede staat.

afb.2 Het muntje uit de noordelijke gracht. Tekst en foto Jos Bransen.

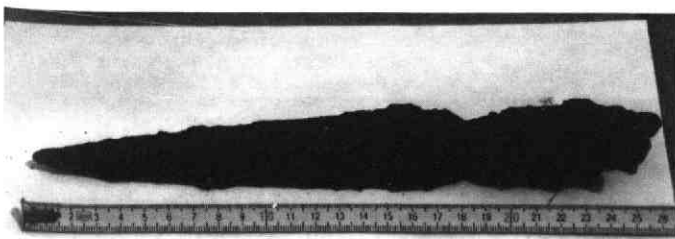
Echte muurresten zijn nog niet aangetroffen. Wel puinbanen die erop kunnen wijzen dat er ooit muren hebben gestaan die zijn uitgebroken om de stenen te hergebruiken. Hele bakstenen komen dan ook bijna niet voor. De baksteenfragmenten zijn van zeer divers formaat en afkomstig van oude kloostermoppen tot vrij recent gebakken stenen. Een aanwijzing dat er verschillende bouwfases zijn geweest.

Het is de vraag in hoeverre het in deze situatie mogelijk is nog iets van de bouwhistorie te weten te komen. Er werd in die tijd nog niet diep gefundeerd, maar mogelijk kunnen enkele muurresten die aan de uitbraak ontsnapt zijn worden aangetroffen. Uit de ligging van de puinbanen kunnen nog niet veel conclusies worden getrokken. Zijn ze van één of van twee gebouwen afkomstig? Ter beantwoording van die vraag zal een groter vlak moeten worden blootgelegd.

Zoals uit bovenstaande blijkt is de werkgroep 'Oude Rijn' nog lang niet klaar met haar onderzoek. Ze heeft gelukkig in ieder geval nog anderhalf jaar de tijd voordat de aanleg van de Haarrijnse plas definitief de sporen zal vernietigen. In de komende afleveringen van deze rubriek hopen we u verder op de hoogte te houden.

De vragenrubriek

Weinig vragen zijn er bij de redactie van deze rubriek binnengekomen over de vorige aflevering. Maar als u iets wil weten op archeologisch gebied of iets in deze rubriek behandeld wilt zien schroom dan niet contact op te nemen met: Hans Joosten, Haarpad 36, 3451AZ Vleuten, tel.030-6772554.

Afb.3 Lanspunt uit zuidelijke gracht, 16e eeuw. Foto: Frans Besouw.